

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 5

ZATERDAG 31 JANUARI 1931

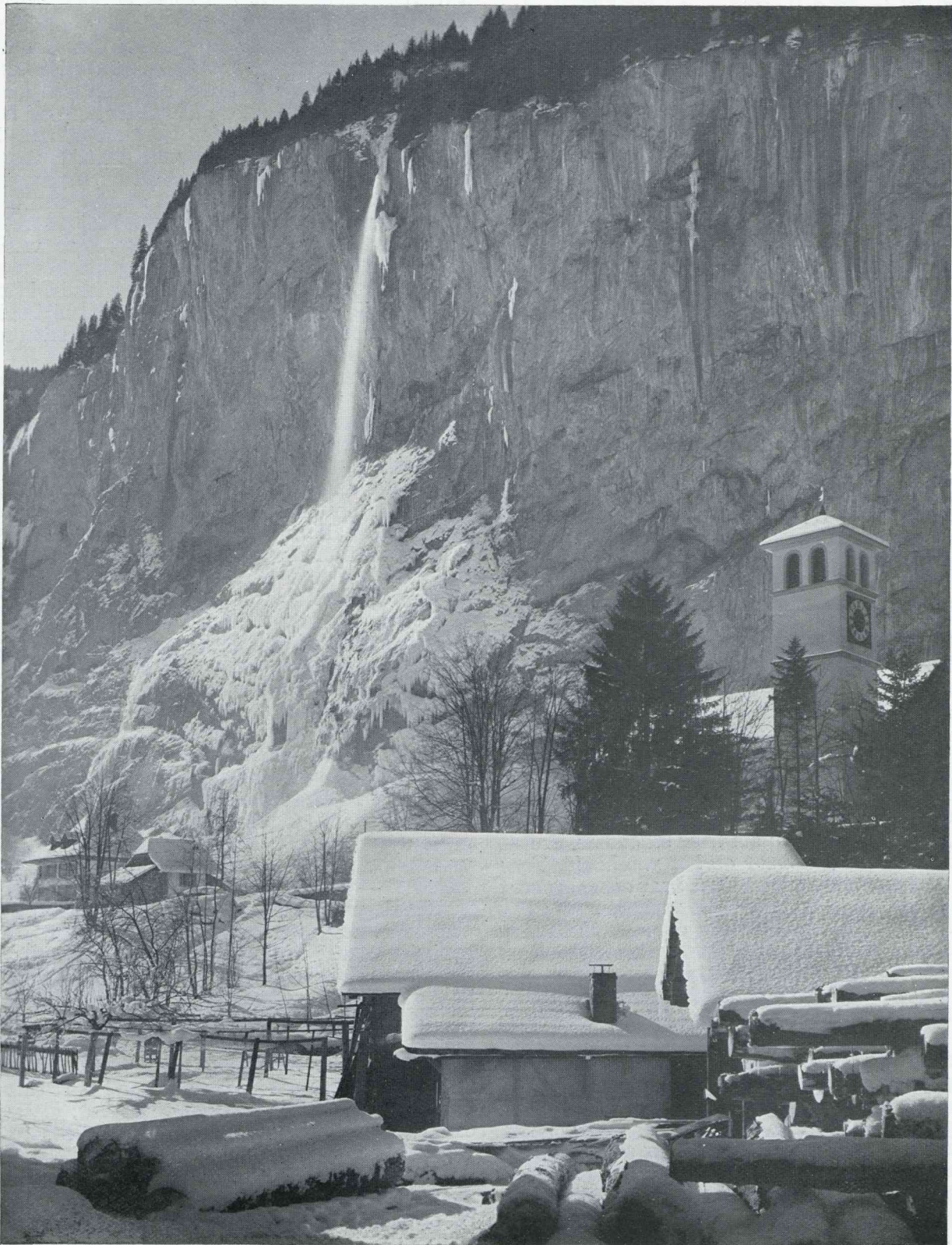


Foto Aug. Rupp

WINTER IN DE BERGEN. DE STAUBBACH IN HET LAUTERBRUNNENDAL



Redactrice: RO VAN OVEN

INHOUD:

| | |
|---|----------------|
| DE APPELBOOM, DOOR JOHN GALSWORTHY (4) . . . | BLZ. 50 |
| WINTER IN DE BERGEN (GEÏLL.), DOOR J. H. VAN DIJK | BLZ. 49, 52—55 |
| HET ONTWAKEN, DOOR HELMA WOLF-CATZ | BLZ. 54 |
| DEVENTER, DE OUDE HANZESTAD (GEÏLL.), DOOR J. F. BAER V. HEMMERSWEIL | BLZ. 56—58 |
| WAT DE STERREN ONS KUNNEN VERTELLEN (GEÏLL.), DOOR F. BALDET | BLZ. 58—59 |
| DE SCHRIK DER ZEE-HOLEN, DOOR CHARLES G. D. ROBERTS (2). | BLZ. 60 |
| DE GEUL BIJ VALKENBURG. (IN DEN FOTOWEDSTRIJD MET EEN EERSTEN PRIJS BEKROOND), (ILL.) | BLZ. 60 |

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alles wat de Redactie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Redactrice Mw. Ro van Oven, Emmastr. 15, Amsterdam, stukken voor de Administratie aan de Uitgevers N.V. Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij., Rokin 74—76, Amsterdam, Met de toevoeging: „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten". Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht, ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

┌ Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.



DE APPELBOOM

4) DOOR JOHN GALSWORTHY

PLOTSSELING hield haar terugtrekken op; zij scheen zich willend naar hem toe te buigen. Een heerlijke warmte scheen Ashurst van top tot teen te omhullen. Dit slanke meisje, zoo eenvoudig en mooi en lief vond de aanraking van zijn lippen dus prettig! En, een plotselingen drang volgend, legde hij zijn arm om haar schouders, drukte haar tegen zich aan en kuste haar op het voorhoofd. Toen schrikte hij — ze werd zoo bleek en sloot haar oogen, zoodat de lange, donkere wimpers op de bleeke wangen lagen; ook haar handen hingen slap langs haar zijden. De aanraking van haar borst deed hem trillen. „Megan!" fluisterde hij en liet haar los. In de doodsche stilte begon een lijstster te zingen. Toen greep het meisje zijn hand, legde ze tegen haar wang, haar hart, haar lippen, kuste ze hartstochtelyk en snelde weg tusschen de bemoste stammen der appelboomen, tot zij uit zijn gezicht was verdwenen.

Ashurst ging op een knoestigen ouden boom zitten, die bijna langs den grond groeide en, nog geheel van streek en trillend van opwinding, keek hij zonder te zien naar den bloesem die op haar haar had gerust — die rose knoppen met één witte, open appel-ster. Wat had hij gedaan? Hoe had hij zich zoo kunnen laten meeslepen door schoonheid — medelijden — of — alleen maar de lente! Niettemin voelde hij zich vreemdsoortig gelukkig; gelukkig en triomfantelyk, terwijl er rillingen door zijn leden liepen en een vage angst hem be kroop. Dit was het begin van — wat? De muggen beten hem en probeerden in zijn mond te vliegen en de lente om hem heen scheen lieflijker en levender te worden; de kreet der koekoeken en de zang der lijststers, het laag-neerschiepende zonlicht, de appelbloesem die haar hoofd had gekroond —! Hij stond op van den ouden boomstam en stapte den bongerd uit, omdat hij ruimte om zich heen moest hebben, de open lucht, om zich klaar te worden over die nieuwe gevoelens. Hij liep naar de

heide en uit een esschenboom in de heg vloog een ekster voor hem uit.

Wie kan van een man — welken dan ook — en van welken leeftijd ook, mits boven de vijf jaar — zeggen, dat hij nog nooit verliefd is geweest? Ashurst had zijn meisjes op de dansklas liefgehad; zijn kinderjuffrouw; meisjes in de schoolvacanties; wellicht was hij nooit niet verliefd geweest, daar hij steeds bewondering had gekoesterd voor een of ander meisje, dat hij min of meer kende. Maar dit was iets anders en voor een meisje, dat vlak bij hem was. Een totaal nieuw gevoel; vreeselyk verrukkellyk, omdat het hem het gevoel gaf van nu heelemaal een volwassen man te zijn. Om zoo een wilde bloem in zijn vingers te houden, ze aan zijn lippen te kunnen brengen en te voelen hoe ze daar tegenaan trilde van verrukking! Welk een genot en welk een moeilijkheid. Wat moest hij er mee doen — hoe moest hij zich houden als hij haar weer zag? Zijn eerste kus was koel geweest, medelijdend; maar de tweede zou dat niet kunnen zijn nu hij wist, door haar gloeiend kusje op zijn hand, door het drukken van zijn hand op haar hart, dat zij hem beminde. Sommige karakters worden vergrofd als ze liefde wordt geschonken; andere, als dat van Ashurst, worden veredeld en gelouterd, verwarmd en verzacht, omhoog gevoerd door wat zij begrijpen dat niet veel minder dan een wonder is.

En daar boven op de heide werd hij gemarteld door het hartstochtelyk verlangen om te genieten van dat nieuwe gevoel van een lente, die in hem opgebloeid was; en een vaag doch heel reëel gevoel van onbehagelykheid. Het eene oogenblik was hij geheel vervuld van trots dat hij het hart van dat lieflijke, goedvertrouwende, dauw-oogige schepseltje had gewonnen. En het volgende oogenblik dacht hij met voorgevonden zorgzaamheid: „Alles goed en wel, beste jongen. Maar let op wat je doet! Je weet waar zoo iets toe leidt!"

De schemering daalde neer zonder dat hij het bemerkte — schemering over de veeltoppige, als Assyrische beelden gehouwen rotsen. En de stem der Natuur zei: „Dit is een nieuwe wereld voor je!" Als wanneer iemand om vier uur 's morgens opstaat en vee, vogels en boomen kijken hem aan alsof ze alle zoo pas geschapen waren.

Hij bleef daar uren, tot het koud werd; toen zocht hij zijn weg tusschen de steenen en erica-wortels naar het pad, tot hij weer in de laan was en zoo langs de verwilderde weide in den bongerd kwam. Daar stak hij een lucifer aan en keek op zijn horloge. Bijna twaalf uur! Het was daar nu zwart en onbewogen, heel wat anders dan het milde licht en den zang der vogels zes uur tevoren. En plotseling zag hij zijn idylle met de oogen van de wereld daarbuiten — zag in zijn idee Mrs. Narracombe haar slang-achtigen nek draaien, met haar snellen blik dadelijk den toestand doorzien en zag haar gezicht streng worden; zag de zigeunerachtige neven grof spottend en wantrouwend; Joe, ruw en woedend; alleen de lamme, Jim, met de lijdende oogen, kwam hem op dat moment dragelyk voor. En de dorpsheerberg! — de kletsende vrouwen, die hij op zijn wandeling ontmoette — zijn eigen vrienden — Robert Garton's glimlach toen hij dien morgen, nu tien dagen geleden, wegging; zoo ironisch en veelzeggend! Walgelyk! Een minuut lang haatte hij letterlyk die aardsche, cynische wereld waar men nolens-volens toe behoorde. Het hek waar hij tegen leunde werd grijs, een glans doemde voor hem op in de blauwige duisternis. De maan! Hij kon ze juist over den berm heen zien; rood, bijna rond — een vreemde maan! En zich afwendend liep hij de laan door die rook naar den nacht en koeiemest en jong gebladerte. Op het stroo kon hij de donkere vormen van het vee zien, verbroken door de bleeke sikkels van hun horens, als even zoo vele onderstboven gevallen manen. Stilletjes lichtte hij de klink van het hek op, dat toegang gaf tot de boerderij. Alles was donker in huis. Zoo zacht mogelijk loopend, bereikte hij de deur en in de schaduw van een der iepen verborgen keek hij op naar Megan's raam. Het stond open. Sliep zij, of lag zij misschien wakker, ongerust — ongelukkig om zijn afwezigheid? Een uil kraste terwijl hij daar naar boven stond te kijken en het geluid scheen den heelen nacht te vullen, zoo stil was het om hem heen, behalve het nooit-eindigend gemurmur van het stroompje onder bij den boomgaard. Bij dag de koekoeken en nu de uilen — hoe wonderbaarlyk gaven zij uiting aan die onrustige verrukking die hem vervulde! En plotseling zag hij haar aan het raam staan uitkijken. Hij trad uit de schaduw van den iepenboom en fluisterde „Megan!" Zij trad achteruit, verdween, verscheen weer en

boog zich ver uit het raam voorover. Hij sloop over het grasveldje, stootte zijn scheen tegen den groen geverfden stoel en hield zijn adem in bij dat geluid. De bleeke vlek van haar uitgestrekte arm en gezicht bewoog zich niet; hij verschoof den stoel en klom er geruischloos op. Door zijn arm uit te strekken, kon hij juist den hare aanraken. In haar hand hield zij den grooten sleutel van de voordeur en hij greep dat gloeiende handje met den kouden sleutel er in. Hij kon vaag haar gezicht zien, de glinsterende tanden tusschen de halfgeopende lippen, haar verward haar. Ze was nog gekleed — arm kind, ze was zeker voor hem opgebleven! „Lieve Megan!” Haar heete, ruw gewerkte vingers klemde zich aan de zijne; haar gezicht had een vreemden, verren blik. Als hij het maar had kunnen bereiken — al was 't met zijn hand! De uil kraste; een geur van egelantier drong in zijn neus. Toen begon een der waakhonden te blaffen; haar greep liet los, zij trok zich in haar kamertje terug.

„Goedennacht, Megan!”

„Goedennacht, mijnheer!” weg was ze! Zuchtend sprong hij op den grond, ging op den stoel zitten en trok zijn laarzen uit. Er stond nu niets anders op dan naar binnen te sluipen en naar bed te gaan; toch bleef hij langen tijd onbewegelijk zitten, met koude voeten in den dauw, dronken in de herinnering aan haar verheerlijkt, half-glimlachend gezicht en den klemmenden greep van haar gloeiende vingers, die den kouden sleutel in zijn hand drukten.

VIJFDE HOOFDSTUK

Toen hij wakker werd, had hij een gevoel alsof hij den vorigen avond, in plaats van niets, te veel had gegeten. En ver-weg, onwezenlijk, leek het romantisch gebeuren van den vorigen dag! Toch was het een verrukkelijke ochtend. De lente had ten volle haar intocht gedaan — in één nacht schenen de boterbloempjes bezit te hebben genomen van het veld en van uit zijn venster kon hij zien hoe de appelbloesem den bongerd bedekte als met een spreij van rose en wit. Hij ging naar beneden, bijna bevreesd om Megan te ontmoeten; en toch, toen Mrs. Narracombe in haar plaats het ontbijt binnen bracht, voelde hij zich teleurgesteld en vertoornd. De pientere oogen en de buigzame nek van de vrouw schenen zich vanmorgen nog vlugger dan anders te bewegen. Had ze iets gemerkt?

„Dus u bent gisterenavond met de maan uit wandelen geweest, Mr. Ashurst! Hebt u wel uw avondeten genuttigd?”

Ashurst schudde het hoofd.

„Wij hebben het voor u bewaard, maar ik denk dat u te veel prakkizeerde om aan zoo iets te denken?”

Bespotte zij hem met die eigenaardige stem van haar waar nog een herinnering aan haar Wales'sche afkomst in klonk? Als ze 't eens wist! En op dat oogenblik dacht hij: „Neen, neen; ik maak dat ik weg kom. Ik wil me niet in zoo'n leelijke, valsche positie brengen”.

Doch na het ontbijt begon hij weer naar Megan te verlangen en dat verlangen werd steeds sterker, vermengd met de vrees dat iemand iets tegen haar had gezegd dat alles bedorven had. Een leelijk teeken dat zij zich niet vertoond had, dat hij haar zelfs van verre niet gezien had! En het liefdesgedicht, dat hem, toen hij het gisteren onder de appelboomen had gemaakt, zoo belangrijk en mooi geleden had, kwam hem nu zoo onbenullig voor dat hij het verscheurde en op-rolde voor pijp-schoonmakers. Wat had hij van de liefde geweten voor zij zijn hand had gegrepen en gekust! En nu — wat wist hij er niet van? Maar om erover te schrijven leek 'n dwaasheid! Hij ging naar zijn slaapkamer om een boek te halen en zijn hart begon heftig te kloppen, want zij was daar en maakte zijn bed op. Hij bleef er in de deur naar staan kijken; en plotseling zag hij, met jubelende vreugde, dat zij zich voorover boog en een kus drukte op zijn kussen juist in het kuiltje waar den vorigen nacht zijn hoofd had gelegen. Hij kon haar toch niet laten merken, dat hij die lieve uiting van toewijding had gezien? En toch, als zij hem hoorde wegsluipen, — dat zou nog erger zijn. Zij nam het kussen op en hield het vast alsof het haar moeite kostte den indruk van zijn wang er uit te schudden, legde het weer neer en keerde zich om.

„Megan!”

Zij legde haar handen op haar wangen, maar haar oogen keken recht in de zijne. Nooit tevoren was hij zoo onder den

indruk gekomen van de diepte en reinheid en aandoenlijken trouw in die dauw-heldere oogen en hij stamelde:

„Het was lief van je, dat je me gisterenavond hebt afgewacht”.

Zij zei nog steeds niets en hij stamelde voort:

„Ik heb over de heide gedwaald; het was zoo een mooie nacht. Ik — ik ben naar boven gekomen om een boek te halen”.

Toen steeg de kus dien hij haar het kussen had zien geven hem plotseling naar het hoofd en hij liep op haar toe. Haar oogen met zijn lippen beroerend, dacht hij in vreemde opgewondenheid: „Nu is 't zoo ver; gisteren ging alles zoo plotseling — bij toeval; maar nu — is 't zoo ver!” Het meisje liet haar voorhoofd rusten op zijn lippen, die lager gingen tot hij de hare had bereikt. Die eerste, echte liefdeskus — vreemd, wonderlijk, nog bijna onschuldig — welk hart deed ze het ontstuimigst kloppen?

„Kom vanavond als zij naar bed zijn bij den grooten appelboom Megan — beloof 't me!”

Zij fluisterde: „Ik beloof het u”.

Toen, ontsteld door haar bleek gezicht, ontsteld om alles, liet hij haar los en ging weer naar beneden. Ja! nu was het beslist! Hij had haar liefde aanvaard, de zijne verklaard! Hij ging terug naar den groenen stoel even boek-loos als tevoren; en daar zat hij stil voor zich uit te kijken, triomfantelijk en berouwvol, terwijl het werk aan de boerderij vóór en achter hem zijn gang ging. Hoe lang hij zoo gedachte-loos had zitten staren wist hij niet, maar op een oogenblik bemerkte hij Joe, die een weinig achter hem aan zijn rechterkant stond. De jongeman was blijkbaar teruggekomen van harden veldarbeid en stond heen en weer te wiegelen, luid ademend, met een gezicht dat de kleur had van de ondergaande zon, terwijl zijn armen, onder de opgerolde mouwen van zijn blauw hemd, de tint en glans hadden van rijpe perziken. Zijn roode lippen stonden open, zijn blauwe oogen met hun geel-blonde wimpers keken vast naar Ashurst, die ironisch zei:

„Wel, Joe, kan ik iets voor je doen?”

„Ja”.

„Wat dan?”

„Hier vandaan gaan. We hebben u liever niet”.

Ashurst's gezicht, nooit heel nederig, werd nog trotscher.

„Heel vriendelijk dat je 't me vertelt, maar ik wacht liever tot de anderen het zelf zeggen”.

De jonkman trad een paar stappen naderbij; de geur van zijn eerlijke verhitting drong in Ashurst's neus.

„Waarom blijft u hier?”

„Omdat 't me bevalt”.

„Het zal je niet bevallen, als ik je je kop stuk sla!”

„Wel wel! En wanneer wil je daarmee beginnen?”

Joe antwoordde slechts door sterk hijgen en zijn oogen leken op die van een jongen, woedenden stier. Toen verwrong zijn gezicht.

„Megan wil niets van je weten”.

Een gevoel van jaloezie, van minachting en toorn om dien dikken, hijgenden lummel werd te machtig voor Ashurst's zelfbeheersching; hij sprong op en duwde zijn stoel achteruit.

„Loop jij naar den duivel!”

En juist terwijl hij dat zei, zag hij Megan in de deur staan met een pasgeboren bruin hondje op den arm. Zij liep snel op hem toe.

„Het heeft blauwe oogjes!” zei ze.

Joe keerde om. Zijn nek was letterlijk zoo rood als vuur.

Ashurst legde zijn vinger op den neus van het kleine kikkerachtige diertje op haar arm. Hoe lief lag het daartegen aan!

„Het houdt al van je, Megan, alles houdt van jou”.

„Wat heeft Joe tegen u gezegd?”

„Hij heeft gezegd, dat ik weg moest gaan, omdat je niets van me wou weten”.

Zij stampte op den grond; toen hief ze haar oogen naar Ashurst op. Bij dien blik van aanbidding trilden zijn zenuwen, alsof hij een mot had gezien die haar vleugels verbrandde.

„Vanavond!” zei hij. „Vergeet het niet!”

„Neen”. En haar gezicht tegen het dikke, bruine lichaam van het hondje drukkend, verdween zij in het huis.

(Wordt vervolgd)



KINDEREN OP DE SKI BIJ ADELBODEN

WINTER IN DE BERGEN

HET is nog niet zoo heel lang geleden dat de bevolking van de bergstreken gedurende den langen wintertijd van de overige wereld was afgesloten. De geweldige sneeuwval maakte het verkeer voor mensch en dier onmogelijk. De wederopleving van het gebruik van sneeuwschoenen, ski's genaamd, heeft een grooten ommekeer in het leven der bewoners hierboven bedoeld gebracht. Uit het eenvoudige sneeuwschoenloopen heeft zich een sportief vermaak van groote bekoring ontwikkeld. De skisport is bezig de wereld te veroveren. Sinds Fridtjof Nansen's boek: „Op ski's door Groenland” de harten der Noren veroverde, is het skilooopen in Noorwegen in eere hersteld. ☼ Toch is de skisport oud in Noorwegen. De sagen verhalen reeds, hoe voor honderden jaren koene jongelingen op lange latten van besneeuwde heuvels en terrassen het luchtruim in zweefden. De Noorsche mythologie kent ook een skigodin „Skade” genaamd. ☼ Gaan we nog verder in de geschiedenis terug, dan lezen wij hoe Xenophon beschrijft dat omstreeks 370 v. Chr. de paarden op sneeuwschoenen worden geplaatst. Strabo maakt in 28 n. Chr. melding van zolen van ruw leder, in den vorm van tamboerijnen, die door de bevolking van Kaukasië gebruikt werden om zich door de sneeuw te kunnen voortbewegen. In 710 werden de legioenen van Keizer Trajanus, tijdens een tocht over de sneeuwvelden van Armenië, door inboorlingen op sneeuwschoenen voorafgegaan. Ook de bewoners van Finland schijnen in oude tijden zich voornamelijk op jacht zeer snel op een soort ski's te hebben voortbewogen. ☼ In 1555 wordt voor 't eerst melding gemaakt van wedloopen op ski's in Lapland en de journalen van Hollandsche zeevaarders uit de 17e eeuw bevatten somtijds verhalen omtrent het Laplandsche schaatsenrijden, waarmee wel skilooopen bedoeld zal zijn. ☼ Hoe het ook zij, een tijd lang vermeldt de geschiedenis niets dat verband houdt met het sneeuwschoenloopen, hoewel in Noorwegen en andere

Noordelijke landen geheele bataillons soldaten zich in den winter op de lange latten zeer snel voortbewogen en aldus in den krijg een voorname rol kunnen hebben gespeeld. ☼ Zooals reeds gezegd, veroorzaakte de lectuur van Nansen's boek de opleving van de skisport, welke via het Schwarzwald zich in Centraal Europa verspreidde. Ook wij bewoners van de lage landen aan de zee, die gewoonlijk van de dikke lagen poedersneeuw der Alpen gespeend blijven, voelen ons tot de sneeuwschoenlooperij aangetrokken. ☼ Over de oorzaken hiervan zullen wij ons thans niet verdiepen. De Hollander die zich tot de pracht van het wintersche berglandschap voelt aangetrokken, vindt binnen 24 uur sporens gelegenheid voor wintersport te kust en te keur. ☼ De Harz, het Beyersche land, het Schwarzwald, De Vogezen, De Zwitsersche Alpen, Tirol, De Fransche Alpen etc., bieden meer dan voldoende mogelijkheden ter beoefening van de wintersport. ☼ In de Alpen is altijd voldoende sneeuw, als men hoog genoeg gaat. In het Jungfrau gebied worden zelfs des zomers skilessen gegeven. ☼ „Wanneer is de beste tijd om de wintersport te beoefenen?” wordt wel eens gevraagd. ☼ De statistieken wijzen uit dat, wat Zwitserland betreft, Februari de meeste sneeuwzekerheid biedt. Echter het gros der Wintersportles kiest den Kersttijd, uit hoofde van de vakantie-regelingen aan school en universiteit voorzoover men met het onderwijs heeft rekening te houden, terwijl anderen de mogelijkheid zien het verlof met een aantal feestdagen te verlengen. ☼ Omstreeks Kersttijd zijn de Hotels dan ook tot aan den nok bezet. Het is dan gezellig in wit Babylonië en duur. ☼ Welke sport? Den indruk zou zich kunnen vestigen, dat den winter-vacantie-ganger uitsluitend op de skisport zou zijn aangewezen. Dat is echter niet noodzakelijk. Het sportieve leven in de wintersportcentra omvat behalve het skilooopen, het schaatsenrijden, de sledesport en diverse met deze sporten verband houdende spelen als curling, ijshockey en niet te



Foto Aug. Rupp

GEZICHT OP SAMADEN IN DEN WINTER

vergeten het walsen op het ijs. Bovendien zorgt de Kurdirectie er wel voor dat voor de minder sportief aangelegden voldoende gelegenheid is voor wandelingen en sledetochten. ☼ Ten slotte vormen de skisprong-wedstrijden, de bobsleerennen en demonstraties van kunstrijders een attractie op zich zelf. ☼ En als dan om vier uur de zon achter de bergen is verdwenen en de natuur gaat sluiten, dan lokt de gezellig verlichte en aangenaam verwarmde hotelzaal tot thee en dans. ☼ Ten slotte nog dit! De plotselinge verandering van klimaat en levenswijze is voor menigeen reeds hachelijk geweest. ☼ Het verdient aanbeveling zich reeds eenige maanden, vooral door luchtbaden, kamergymnastiek en stevige wandelingen, lichamelijk te prepareren. ☼ Eenmaal in de bergen, loope men niet te hard van stapel. De eerste dagen niet te veel oefenen achter elkaar. De berglucht wekt zeer opwekkend en stimulerend op den eetlust. De lichamelijke inspanning in het koesterende wintersche bergzonnetje spreekt weldra de reserves aan. Er dient dus voor een uitgebreide spijskaart gezorgd te worden, waarop vet, boter, noten, vruchten, cacao etc. een overwegende plaats innemen. Als 't ergens geldt, dan geldt hier 't oud Romeinse woord: mens sana in corpore sano, een gezonde geest in een gezond lichaam. Immers kracht en vlugheid zijn bij het

skiën even onmisbaar als een helder verstand, dat over het lichaam heerscht, dat het mogelijk maakt op het juiste oogenblik te handelen. Tegenwoordigheid van geest is bij iedere sport, maar zeker bij het skilopen, dat ieder moment andere mogelijkheden brengt, noodzakelijk.

J. H. v. DIJK



Foto A. Klopfeinstein

PRACHTIG SKI-TERREIN BIJ MUNEN

Het ontwaken

ZE stonden op den hoek van de straat te wachten. Ze keken elkaar aan en zeiden niets. In het halfduister was het voor Naut een wonderlijke sensatie naast het meisje te staan. Ze waren dicht bij elkaar gekropen omdat ze zich beiden schuldig voelden en vervuld van hetzelfde doel. Ze voelden zich heldhaftig omdat zij het plan hadden bedacht en de anderen een middel aan de hand hadden gedaan om ongemerkt het huis uit te komen. Naut ging zoover dat hij het meisje zachtjes in de hand kneep. Dat gaf haar een onaangenaam gevoel, hoewel ze vond dat deze gemeenschappelijke tocht hem er het recht toe gaf. Straks als de andere jongens kwamen en Leni, zou ze wel van hem weg weten te gaan. Het wachten duurde lang. De jongen floot zachtjes voor zich uit en het meisje dacht aan den directeur waar zij zouden gaan „ruitje tikken”. Een gewaagde onderneming. Eigenlijk gezegd was de aardigheid er al af nu ze hier met Naut moest staan. Het werd donker. De menschen die langs kwamen keken de twee opgeschoten kinderen tersluiks aan. Dat gaf Thea een vervelend gevoel. Net of ze daar met Naut zoo graag staan wou! Naut scheen het niet te merken; die praatte maar door, over de zuurtjes die Joop dien middag had uitgedeeld, hoeveel elk had gehad, en hoe lekker ze waren. Het interesseerde haar niets. Ze had ook niet begrepen dat dit gesprek diende om te kunnen zeggen dat hij voor haar wat bewaard had. Totdat er iets kleverigs in haar hand gedeponeed werd, waarvan ze rilde. „Akelige jongen!” „Het is geen kikker,” zei Naut. Hij keek haar gul aan, lachte om zijn eigen geestigheid. Toen stonden ze weer stil naast elkaar in den duisteren avond, terwijl Thea heimelijk hoopte dat de anderen niet komen zouden en ze gauw naar huis konden gaan. Natuurlijk kwamen ze wel. Hun hoge stemmen klonken door den avond. Ze kibbelden. Thea hoorde Leni zeggen: „Stommerik!” Dat voorspelde niet veel goeds. De jongens liepen hard. Leni kwam hijgend achteraan. „Wat zijn jullie laat.” „Ja, Henk kon eerst niet



Foto A. Klopfenstein

OP DEN REGENBOLSHORN BIJ ADELBODEN. BERGAFWAARTS DOOR STUIVENDE SNEEUW

wegkomen. Hij zei, dat ie boeken moest halen bij Joop, en toen zei zijn vader, dat dat gehaal nu eens uit moest wezen.” „Is alles nu in orde? Heb je het garen, Joop, en spelden?” Joop aarzelde. „Nee, 't spijt me geweldig, maar m'n moeder zat aldoor met de naaimand.” „Je bent...” Naut kon zijn zin niet beëindigen. „Ik heb niets geen zin meer,” zei Thea. „Alle aardigheid is eraf. Eerst dat gewacht met Naut en daarna dit gezeur weer.” „Je hebt het zelf bedacht.” „Nee Naut!” „Dat's laf, je bent bang dat je te laat thuiskomt.” Thea haalde de schouders op. „Hoe komen we nu aan garen?” „Ik weet wat.” Joop's hooge stem vulde de omgeving. „Stil toch Joop.” „Ik ga vragen, in 't geheim natuurlijk, of mijn broer Rik meegaat. Hij is thuis; zijn colleges zijn nog niet begonnen. Die heeft vroeger zooveel uitgehaald; weet alles precies. Hij kan het garen meteen meenemen.” „Zou ie dat willen?” „Jij kent hem, Naut, dat doet ie zeker, is het niet?” Hoe ziet hij eruit,” vroeg Leni. „Rood haar en een scheeve neus.” „Hè wat flauw!” Joop was al vooruit, de anderen volgden. Thea probeerde Naut te ontsnappen. Het huis was in de buurt. Joop floot een wijsje dat opschoot langs den zijgevel. De vier anderen stonden dicht bij elkaar om den hoek. Een raam werd opengeschoven. „Ben jij het Joop?”



Foto A. Klopfenstein

IN DE SNEEUW BIJ ADELBODEN

„Ja”. „Wat moet je van me, 'k ben druk bezig.” „Toe Rik, kom even naar beneden, 'k heb je wat dringends te vragen.” „Is er wat op school?” „Nee.” „Zeg het dan zoo.” „Dat gaat niet, onmogelijk, ze mogen het niet hooren”. „Nou vooruit dan maar”. Het raam klapte dicht, wat Joop zoo'n schrik gaf dat hij zich in het halfduister tegen den muur drukte. „Waar zit je?” Rik's blonde hoofd verscheen naast hem. „Wat sta je daar tegen den muur? Vertel gauw op, wat is er?”. „Ik heb mijn eerewoord gegeven, Rik, en ik heb geen garen. Moeder zat bij de naaimand en de spelden...” Het verhaal werd haastig verteld. „Ga jij mee Rik, ik heb het ze half en half beloofd. Jij weet precies hoe het gaat.” „Zoo ventje, wou je je achter mij verschuilen? Dat is fraai!” „Och nee, Rik, je weet wel.” „Ik denk er niet over, hoor. Wie gaat er nog meer mee?” „Naut



Foto W. Schweizer

IDEAAL SKITERREIN BIJ ADELBODEN. DE ALP GEILSKUMI

en Henk en Leni en Thea". „O, meisjes ook?" „Ja, Thea heeft het juist bedacht." „'n Lief meisje, dat moet ik zeggen. Wil ik ook wel eens zien. Ik zal het garen halen." De klok sloeg zeven uur toen ze met z'n zessen de tocht aanvaardden. Joop trotsch voorop, omdat het zijn broer was, en die weer in het veilige bezit van de ingrediënten. Rik tusschen de twee meisjes en Naut en Henk verlaten achteraan. Het huis van den directeur stond even buiten de stad, dicht bij aardappelenvelden vol zwart gekluite aarde, waarlangs diepe greppels liepen naar den achtertuin van het huis. Een klein bosch van schrale jonge eiken scheidde den tuin van het veld. Voor een van de greppels bleven ze staan om voorzichtig achter elkaar aan bij het huis te komen. Joop en Naut zouden de spelden in een van de ramen steken. Henk zou de draden vasthouden, en de anderen zouden kijken of er onraad was te bespeuren. Ze kropen voorzichtig achter het eikenboschje en lagen daar op hun buik voorover op den grond, vol spanning wat er gebeuren ging. De spelden waren erin gestoken. De jongens kropen voorzichtig naast de anderen. Alles was goed in orde. De steentjes deden hun werk: het getik was begonnen. Dicht op de vochtige aarde lag Rik naast Leni en Thea. Rik vond het een kinderachtige aardigheid, een sensatie die hij al jaren te boven was. Maar hij had nu eenmaal ja gezegd en moest maar blijven. Hij keek naar de meisjes. Leni was een echt kind, verdiept in de bewegingen van Henk met het garen. Ze had zich heelemaal van hem afgewend en zuchtte van spanning elken keer als ze meende in den tuin van den directeur iets te hooren. Hij draaide zijn hoofd om en keek naar Thea. Ze leek ouder dan ze zijn kon. Haar lange jongensachtige lichaam kon hij in dezen zwaren schemer ternauwernood onderscheiden, haarsterke beenen in de grijze kousen hadden zich vastgetrapt tegen de donkere aarde. Alleen haar bruine oogen keken hem verwonderd en een beetje schrikachtig aan. „Vind jij het nu zoo leuk?" „Och," ze haalde nonchalant haar schouders op, hield zich groot. „Weet je wat ik leuk vind? Dat ik

naast jou lig." Thea zei niets. Haar gezicht verried geen enkele aandoening. Het bleef onbewogen; de groote oogen keken verweg. Opeens een gefluister, een sstj-geroep: „ga liggen!" Er verscheen iemand in den tuin. Een jonge vrouw keek overal rond, een hond blafte. De vrouw keek nog eens, bleef staan, ging weer naar binnen. Riks aandacht voor Thea was afgeleid. 't Begon nu toch wel even aardig te worden. Je kon nooit weten wat er nog gebeuren ging. Over Thea's gloeiende hoofd dreven de zware wolken. Dicht tegen haar heete handen was de koele vochtige aarde. Een geur steeg op, een bedwelmende geur, die ze nog nooit had geroken. Ze was alleen, niemand bekommerde zich om haar. Wat deed ze hier? Ruitje tikken? Ze keek naar boven. Er was niets dan de donkere hemel. Ze dacht aan later, als ze met iemand, met Rik, misschien gearmd door deze greppel zou loopen. Hoe dat wezen zou, gearmd. Prettig? Marie ging Zondags altijd met Jaap gearmd uit, maar dat leek zoo gewoon. Gearmd moest iets heel bijzonders zijn. Thea dacht na. Er waren veel meer wonderlijke dingen, allerlei waarvan je het bestaan alleen vermoedde. Alles wat kwam als je groot was, moest komen. — Het was of er een toekomstvoorspelling van dat wonder in de zware wolken opgesloten lag. Nu was alles nog kaal, was ze een gewoon schoolmeisje. Later . . . Maar wanneer? Gauw, of erg ver weg, en wat? Wat was dat wonder? Ze had pas een vers van Adama van Scheltema gelezen in den bundel op school, en daar stond in over het wonder: „proeft wee van bloed en tranen . . ." Dat was treurig, treurig en mooi. Maar niet waar . . . „Thea, Thea wat doe je? Slaap je? Kom, kom gauw mee! Wat heb je?" Rik's stem was plotseling schor en onthutst bij haar oor. „Buk je, daar komen ze. Had je niets gemerkt?" De anderen kropen vooruit op handen en voeten. Vlug achter het boschje om. „De dirk", hijgde Naut. „Zag je hem? Hij was vlakbij. Rook lont hoor!" Zou hij iemand herkend hebben? Dan zou er wat zwaaien morgen. Ze waren het begonnen, en wie in het schuitje zat



Foto Klopfenstein

DE SKIVELDEN BIJ SAANENMÖSER

moest meevaren, peinsde hij. En 't was toch fijn geweest. „Zie je nog wat, Naut?” „Ik niet; jullie?” „Stil, ik hoor nog wat”. „Vlug hier den weg op!” Ze hadden hard geloopt. Ieder had aan zijn eigen redding gedacht. Rik en Thea kwamen acheraan. Rik had haar bij haar mantel vastgehouden. „Je hoeft niet zoo hard te loopen. Flauwe kinderen. Dacht je dat ie zin had om ons achterna te rennen? Niks voor den Dirk. Blijf hier naast mij”. Hij had haar bij de handen naar achteren getrokken, zoodat ze, voor ze het zelf wist, naast hem stond, dicht naast hem met zijn arm in de hare. Thea keek naar hem; ze was bijna even groot. Ze keek hem recht in zijn gezicht, zooals ze dat iedereen deed met haar vrijmoedige kinderoogen. Thea dacht aan niets. Ze was niet bevreesd en niet verwonderd. Wat verweg geweest was, was ineens dichtbij. Wat ze gedroomd had, was werkelijkheid. Of was dit een droom? Ze keek naar Rik's zachte eerlijke gezicht. Ze keek naar Rik's blijmoedige jongensgezicht, dat nog nooit iets beleefd had. Ze keek alsof ze het „wonder” van zijn gezicht kon aflezen met haar vragende meisiesoogen. Toen nam Rik haar hand en kuste die. Thea zag die hand. Was dat haar hand, waren dat haar vingers? Wat een smalle, lange hand! Zóó had ze die hand nog nooit gezien. Het was alsof ze alleen één hand had en verder niets. Eén hand, waaraan zij vastzat. Rik had haar weer een arm gegeven. Door de dikke voren van het land liepen ze verder, langs den weg. Ze zeiden niets, ze waren beiden blij, blij en rustig, en onrustig tegelijk. Het was al donker. Waar waren de anderen? De zwarte lucht, de vochtige nevel en die zware jagende wolken. Hun voeten gingen tezamen en gelijk met een holle klank over den stillen buitenweg. Zonder woorden, zonder vragen, arm in arm en pas aan pas. De lichtjes van de stad blonken, en voordat ze het wisten waren ze er al. Vlak bij hun huizen, aan den buitenkant dicht bij de haven, waar het druk was. Opeens vol karren en auto's en menschen. Waar het raar was om elkaar aan te zien, waar de verlegenheid

tusschen hen drong als een onwelkome ontmoeting, en vergeten trotsche schuchterheid plotseling opschoot. Ze lieten elkaar los. Het was nu een gewone avond en het won-

der was stukgesprongen, alsof ze het uit hun losgelaten handen hadden laten vallen. Kinderen waren ze weer. Met de gedachten aan thuis, wat er gebeuren ging als ze zoo laat kwamen, wat de anderen zouden zeggen als ze het wisten. Rik, jonge man, dacht na over de leugen die hij Joop op de mouw moest spelden. Akelige schelle lantaarn, waarbij je elkaar zoo goed zien kon, waardoor je op elkaars gezicht de schaamte kon lezen. Vlak bij Thea's huis

waren ze, op den hoek. Jaren geleden leek het Thea, dat ze daar gestaan had, en het waren toch maar een paar uren, al was het dan laat. Maar in de nis van de voordeur, in het donker dat de schaamte doodt, wisten ze dat dit een afscheid was, anders dan gewoonlijk. Heel anders, door de herinnering aan hun wandeling. Rik nam haar beide handen. „Mischien zie ik je bij Joop. Wil je gauw weerkomen?” „Ja,” zei ze, „ja zeker Rik, ik be- loof het je.” Toen was hij weg. Ze stond alleen in de gewende nis van haar huis als in een ver en vreemd land. Voor het raampje in de deur brandde waarschuwend het licht van het portaal. Ze belde aan. De klok sloeg half negen toen haar vader haar in de gang tegemoetkwam. Thea zag aan zijn oogen dat hij erg boos was. „Ga naar je kamer,” zei hij zacht en driftig. „Je hoeft de anderen niet meer onder de oogen te komen. Kijk me niet zoo aan. Een meisje dat met jongens zoo lang op straat is, moest zich schamen. Om half zeven na het eten heeft de boekhouder je al gezien met Naut Lemmers op den hoek van de straat. Morgen zal ik met Lemmers spreken over Naut en dan met jou. Nee ik wil niets hooren. Ga naar boven!” Thea ging. Een pak was van haar hart gevallen. Met Naut! Niets wist hij. En toch, woedend was ze. „Met jongens loopen?” Bah. Maar had zij dan niet . . . ? Nee. Ze draaide het licht op. De witte muren van haar kamer omsloten haar veilig. De geranium gloeide, rood tegen wit. Daar was haar tafel met het potje bloemen. Ze schoof een stoel aan en steunde haar hoofd in de handen. Ze droomde haar eerste geheim.

— Rik! De tijd sprong voorbij. Toen ze opkeek, was het of ze uit een diepen slaap ging ontwaken.

HELMA WOLF-CATZ



Foto C. J. Steenbergh

DE BOTERWAAG TE DEVENTER

DEVENTER, DE OUDE HANZE-STAD

WANNEER men van het Geldersche uit den IJsel volgt, ziet men reeds van ver uit het Overijselsche landschap den typischen toren van het oude Daventria oprijzen, de oude IJselstad, die reeds in de Middeleeuwen den bijnaam van Stokvisch- en Koekstad droeg. Niet dat het een scheldnaam was. Het was eerder een bijnaam om trotsch op te zijn, want werd niet op de vignetten der oude stadskaarten van Deventer de stokvisch afgebeeld als bewijs, hoe de Deventenaren zelfs tot op het Hooge

Noorden handel dreven. Deze oude IJselstad was in de Middeleeuwen een der voornaamste handelssteden van West-Europa, maakte zelfs deel uit van den beroemden Hanzebond. Zong niet de 17e eeuwse geschiedschrijver Sylvanus als volgt haar lof: „Deventer is eene der Keyserlijken vrijen Hansensteden, ghelegen op die riviere de Isel, de derden en noordsten van den Rijn, in eene opene ghesonde lucht ende van goede landouwe, zijnde aan die eene zijde langs die riviere meest uitweerden en de wijlanden, de rest landwaarts

in goede koornakkers. Zij is de eerste en voornaamste stad in 't Land van Overijssel, een der drie hoofdsteden des selven lands, een welgepolicijide en welgebouwde stad, die door haare koopmanschappen wijd ende verre vermaart is". ☞ Niemand minder dan de dichter Hooft noemde Deventer naast Amsterdam en Antwerpen in één naam en rekende haar tot derde Koopstad der toenmalige Nederlanden. ☞ Van den eersten tijd harer geschiedenis is weinig bekend, vermoedelijk is de stad door de Romeinen gesticht, volgens anderen lag er reeds voor de komst der Romeinen een Germaansche nederzetting. Ook de oorsprong van den naam Deventer is moeilijk na te gaan, verschillende min of meer fantastische hypothesen zijn hierover opgebouwd. We willen hier niet bij stil staan, willen alleen even een wonderlijke afleiding van een onbekend 16e eeuwsch dichter aanstippen, die in een Latijnsch gedicht eens gegrift in den gevel van de thans gesloopte Brinkpoort ons leert, dat de naam Deventer slechts doodeenvoudig is afgeleid van het woord „Avontuur", en de stad door de Katten een Germaansche volksstam gesteld is. Onder een beeltenis van de Godin Fortuna kon men boven de poort het volgende Latijnsche vers lezen, dat vrij vertaald luidt:

De Kat door oproer uit zijn vaderland geweken
Trok onder mijn gelei naar dit onbewoond gewest
En stichtte een kleine stad voor meer dan duizend jaren
En noemde Daventuur naar mijnen naam, deez' vest.

Oorspronkelijk zal Deventer wel een gehucht zijn geweest, een marktplaats der landbouwers, die uit den omtrek erheen trokken om hun landbouwproducten tegen handelswaren in te wisselen. Het gehucht zal in den loop der eeuwen tot een dorp zijn uitgegroeid en tenslotte door ommuring tot een stad geworden zijn. Haar stadsrecht dateert uit 904, toen keizer Lodewijk IV aan den Utrechtschen Bisschop Radboud het recht verleende „Stad en burcht" van Deventer te vestigen. De stad nam snel in bloei toe, trok een groot gedeelte van den handel van het Oversticht naar zich toe, ontwikkelde zich tot een der grootste handelssteden der toenmalige Nederlanden en nam zoo in aanzien toe, dat Keizer Otto III van Duitschland haar vergunde den Rijksadelaar in het schild of wapen te voeren, terwijl eenige eeuwen later Keizer Maximiliaan de IJselstad tot Vrije Rijksstad verhief. Reeds eerder was ze onder de Hanzesteden opgenomen, want haar naam komt voor op het vredesverdrag tusschen den Koning van Denemarken en alle Hanzesteden in het jaar 1372 gesloten. De stad dreef in de Middeleeuwen een aanzienlijken handel niet alleen op Vlaanderen en het Graafschap Holland, maar ook op Deutsche Hanzesteden als Lubeck en Hamburg, terwijl de vlag van haar schepen zelfs woei in de Noorsche havens en in die der Oostzee. Zelfs moeten de Deventenaren reeds handel gedreven hebben in specerijen, die door Venetiaansche en Genueesche handelsvloeten uit de Oostersche landen gehaald werden. De Deventenaren waren dus de eerste Nederlandsche handelaren in „Koloniale waren", die ze zelfs naar Noorwegen vervoerden om met vrachtladingen stokvisch uit het Hooge Noorden terug te keeren. En deze stokvisch-invasie scheen in de Lage Landen in goede aarde te vallen, want eeuwenlang was het 't volksvoedsel bij uitnemendheid der Hollandsche zeerotten. ☞ Maar toen de Hollandsche kuststeden, die der Zuiderzee ook inbegrepen, haar den handel en vischvangst uit de hand namen, taande de bloei der eens zoo machtige Hanzestad. De grootste slag werd haar wel toegebracht door een andere IJselstad dichterbij aan den mond der rivier gelegen, de Hanzestad en latere hoofdstad Zwolle. Deze trok het grootste gedeelte van den handel van het Oversticht ten koste van Deventer naar zich toe. Tegenover deze concurrent, die over een gunstiger ligging en betere haven beschikte, moest het oude Daventria het afleggen. Maar gelukkig deelde ze niet het lot van de vele doode Hanzesteden, die

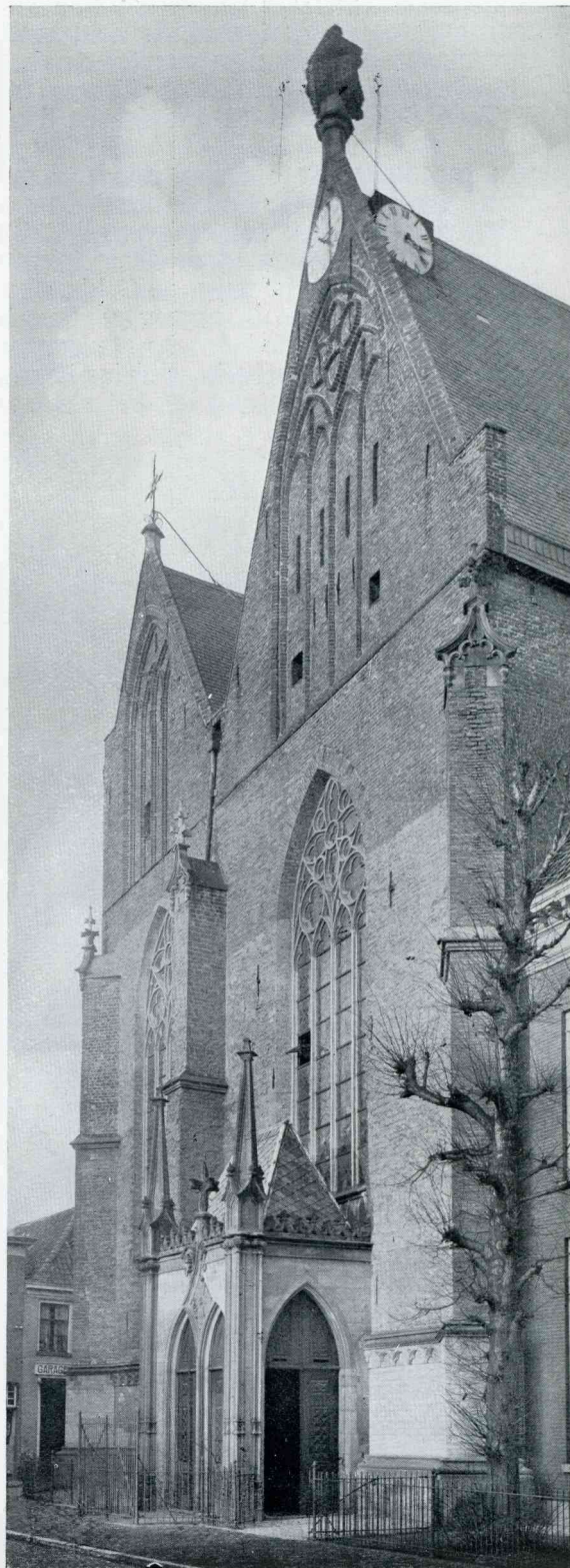


Foto C. J. Steenberg

DE BROEDERENKERK TE DEVENTER

ons land rijk is, al ging de handel met het buitenland achteruit, toch wist Deventer een meer bescheiden plaats onder de handelssteden te behouden. Allereerst bleef ze de marktplaats voor het omliggende vruchtbare platteland, dan ontwikkelde er zich ook industrie, werd er een ijzersmelterij en gieterij aangelegd, terwijl men in een 17e eeuwsch werk kan lezen, dat Deventer om zijn koek vermaard was. „Brood en Koek word' er buitengewoon wel (goed) gebakken", heet het. ☞ Maar om terug te keeren tot de geschiedenis van deze welommuurde stad, die in de 16e eeuw niet minder dan achttien poorten telde en zoo versterkt was, dat de meeste aanvallers met bebloede koppen moesten afdeinzen. Toen de stad nauwelijks gesticht was, werd ze door de Noormannen, die tot hier waren doorgedrongen, geplunderd. Maar al wist de stad later meestal de aanvallers af te slaan, toch leed haar handel onder die talrijke belegeringen en den eeuwigen strijd met haar erfvijand Zutphen,



Foto C. J. Steenberg

DE ROMAANSCH KROCHT IN DE GROOTE KERK TE DEVENTER

de hoofdstad van het Graafschap van dien naam. Maar ook door andere onheilen werd de stad geteisterd, door overstromingen en door dien zwarten doodzaaienden vijand der Middeleeuwen, de pest, die tot vier maal toe de stad teisterde. ☒ Toen Deventer in 1416 weigerde den nieuwen Bisschop David van Bourgondië, bekend uit Oltman's schaapherder te erkennen, belegerde niemand minder dan Philips van Bourgondië vruchteloos de stad en eerst door eervolle onderhandelingen kwam men tot een vergelijk. Toen volgden weer pestrampen en stormvloedden elkaar in ontstellende reeks op en ging in den strijd tegen de Geldersche hertogen de stad bijna „failliet”, want in 1530 waren haar inkomsten zoo verminderd, dat noch de leden der stadsregering noch de ambtenaren hun jaarlijksche bezoldiging konden ontvangen. Ook moest men eens overgaan tot het slaan van noodgeld. ☒ In

dentachtigjarigen oorlog had de stad eveneens veel te lijden, werd meermalen geplunderd en zelfs, nadat ze door de Staat-schen was veroverd door het verraad van den stadhouder van Leicester aan de Spanjaarden uitgeleverd en eerst in 1591 wist Prins Maurits de stad voor goed voor de Staten te heroveren. Later deelde ze in den strijd tegen Lodewijk XIV, den Zonnekoning, hetzelfde lot als die vele Geldersche en Utrechtsche steden en werd ze door de Franschen en Munsterschen ingenomen en geplunderd. Haar verdere geschiedenis verliep gelijkmatig zonder groote gebeurtenissen of ontstellende rampen. Tot 1870 lag de stad als bekneld tusschen haar wallen, van uitbreiding was, omdat Deventer tot op het laatst der 19e eeuw een vesting was, geen sprake. De stad telde nauwe straten, waarin de huizen op elkaar hoopen, stegen en slopjes kronkelden zich door de stad. Eerst na de opheffing van Deventer als vesting kon de stad zich buiten haar

poorten uitbreiden en toen begon ook de slooping der wallen en der vele poorten, die na de vele belegeringen nog gespaard waren gebleven. Niet een dezer poorten herinnert meer aan den vroegeren luister van deze sterkte. ☒ We willen hier niet stilstaan bij het moderne Deventer, de nog steeds bloeiende stad aan den IJssel met haar industrie, haar talrijke markten en die thans ook de uit Wageningen afkomstige Landbouwschool herbergt. Veeleer willen we nagaan, wat uit vroeger eeuwen tot ons is gekomen, wat er uit den bloeitijd van deze Hanzestad gespaard is gebleven. We noemden

reeds den grijzen wachter van Deventer, den toren van de St. Lebuinuskkerk. Deze domineert het Groote Kerkhof, waarop de Groote Kerk ligt. Oorspronkelijk Romaansch bouwwerk in de 10e eeuw gesticht, heeft de kerk in den loop der eeuwen verschillende veranderingen ondergaan, ook al omdat ook haar het lot, dat zoovele middeleeuwsche kerken trof, door brand gedeeltelijk verwoest te worden, niet is bespaard gebleven. Oude kronieken vermelden, dat de Lebuinuskkerk verschillende malen is afgebrand, eens in het verloop van tien jaar tweemaal. Het exterieur is dat van een Gothische kerk, echter uit een langschip, zonder dwarsschip bestaande, zoodat de bij de Gothische bedehuizen meestal voorkomende kruisvorm hier ontbreekt. Zooals bij zoovele andere Gothische kerken is ook hier de toren onvoltooid gebleven, tot in de 17e eeuw was de eerste verdieping slechts door een pyramide-achtige

houten kap bedekt. De lantaarn in Renaissance-stijl, die den toren thans siert, is het werk van den beroemden bouwmeester Hendrik de Keyzer, die o.m. de Westerkerk te Amsterdam heeft gebouwd en de eerste Beurs. Oorspronkelijk lag er naast de hoofdingang een tweede toren, deze is echter bij de uitbreiding der tegen de Groote Kerk aangebouwde Mariakerk gesloopt en alleen de fundamenten zijn nog terug te vinden. ☒ Het interieur der Groote Kerk is dat van een z.g. Hallenkerk. Men heeft n.l. de zijbeuken, die gewoonlijk bij Gothische kerken lager zijn dan het middenschip, bij den wederopbouw even hoog opgetrokken als het middenschip. Het interieur biedt weinig bezienswaardigs. Het is jammer genoeg tijdens den beeldenstorm te veel geschonden en de witkwas heeft met het vele pleisterwerk de vroegeremuurschilderingen vernietigd, terwijl het beeldhouwwerk weggebikt en weggebeiteld is. Deze kerk heeft te veel van

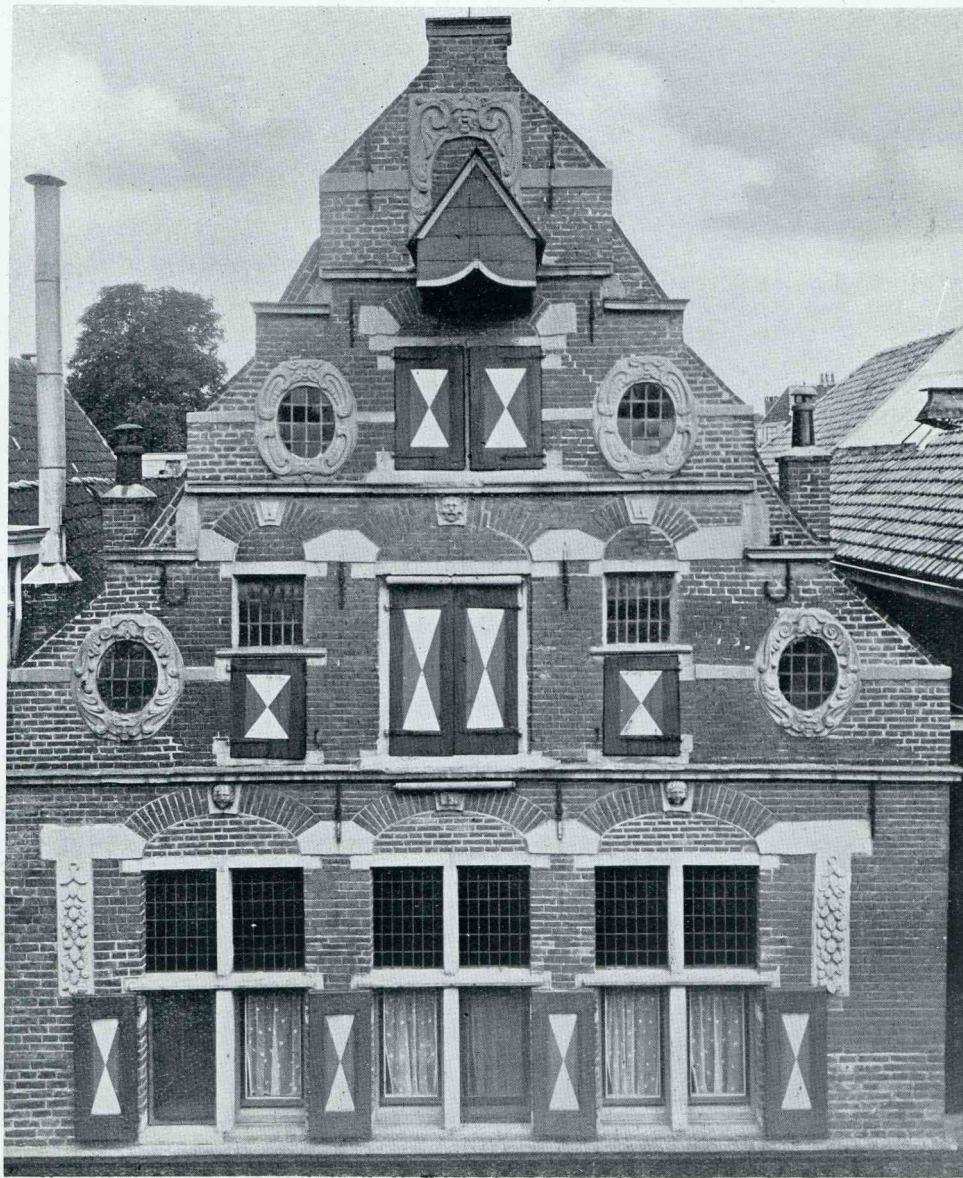


Foto C. J. Steenbergh

HUIS IN DE KORTE BISSCHOPSSTRAAT MET BAROKGEVEL

de plundering der vijandelijke legers geleden, terwijl de Fransche troepen, die hier na de Fransche revolutie de zegeningen der omwenteling brachten, ook danig hebben huisgehouden. Daarentegen bezit het interieur in de Romaansche crypta of krocht, de onderaardsche gewelfde kapel een belangrijke merkwaardigheid. Het tonnen- op sommige plaatsen kruisgewelf dezer rechthoekige krocht wordt door zes Romaansche zuilen gedragen. In een nis aan het uiteinde van den middenbeuk staat een soort tombe, die vroeger tot altaar diende.

(Wordt vervolgd)

J. F. BAER VAN HEMMERSWEIL

WAT DE STERREN ONS KUNNEN VERTELLEN

DE ontwikkeling van de astronomie en haar nieuwe ontdekkingen hebben grooten invloed op het leven der menschen, doch niet in de beteekenis die de eenvoudigen en goedgeloovigen er aan hechten. Die invloed is niet occult maar concreet; dit kan ieder die de quaestie bestudeert gemakkelijk begrijpen. ☒ Het algemeen verspreide geloof in een geheimzinnigen invloed, dien de sterren op het

lot van de menschen hebben, werd waarschijnlijk afgeleid van de veranderingen van de maan en ook van de kenmerkende eigenschappen van de vrouwelijke constitutie. Zelfs de wetenschap aanvaardt de theorie, welke verband ziet tusschen natuurkundige verschijnselen en het bestaan van menschen en dieren. Het is niet onmogelijk bijvoorbeeld dat maanlicht het bestaan van nachtelijke schepselen bepaalde en zoo eigen-

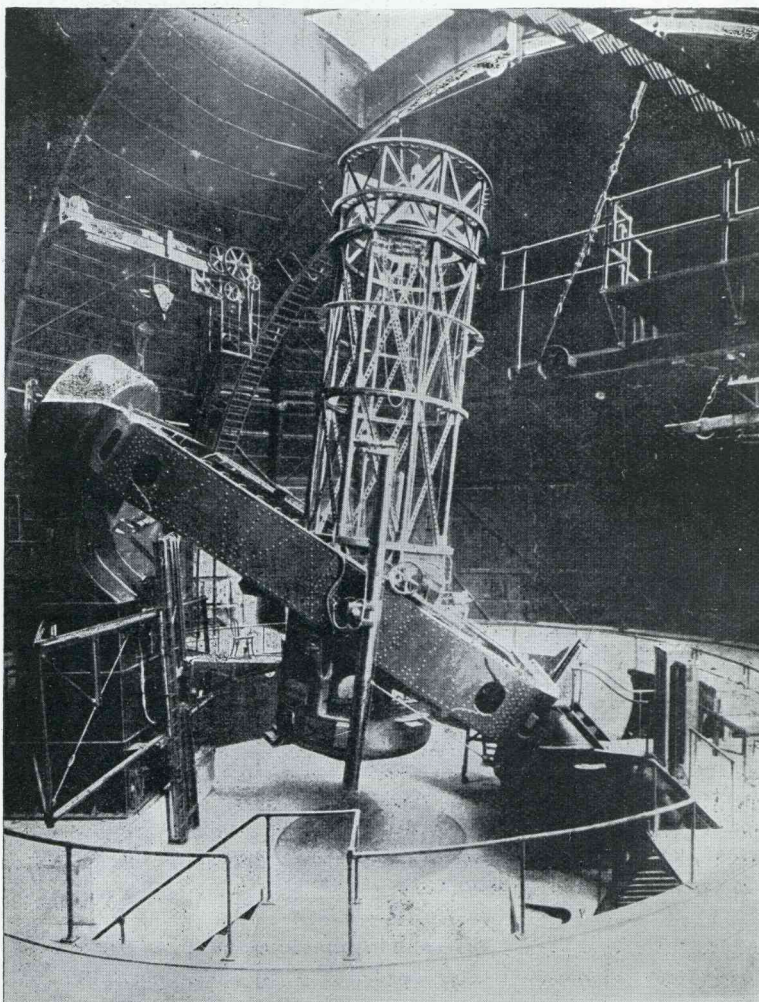


DE GROOTE NEVELVLEK IN HET STERREBEELD
ANDROMEDA

schappen opriep, die van het ééne geslacht op het andere werden overgebracht.* Zooals iedereen weet is al het leven op aarde afhankelijk van de zon en het is mogelijk dat een natuurkundige uitwerking tot stand wordt gebracht door stergroepen van zeer hooge temperatuur (de Melkweg, b.v.) die uiterst doordringende stralen uitzendt, maar wij weten niet welke uitwerking die op onzen aardbol hebben en daarom is het mij niet mogelijk eenig bewijs van den directen invloed der sterren vast te stellen. Uit een ander oogpunt echter zijn de sterren voor ons van groot belang. Men kan ze vergelijken met werkplaatsen, waarin een veel hogere temperatuur wordt voortgebracht dan die wij op aarde kunnen bereiken. De ster, waar het het koudste is, heeft een temperatuur van ca. 3000 graden Celsius, terwijl die van de heetste ster ongeveer 20.000 of zelfs 25000 graden bedraagt. In deze lichamen worden de atomen en moleculen tot een werking en druk gebracht die in onze sfeer onmogelijk bereikbaar is. De sterren stellen den geleerde in staat een kijkje te nemen in de werkplaatsen van Moeder Natuur en hun kennis van de stoffen en hun bestanddeelen te verrijken. Een dergelijke kennis opent groote mogelijkheden. Moderne natuurkunde en haar wonderbaarlijke resultaten zijn bijna alle het gevolg van astronomische onderzoekingen. De bestudeering van de maan is van buitengewoon gewicht voor de geologie. ☒ De onderzoekingen van M. Antoniadi in de sterrenwacht te Meudon — aan welke onderzoekingen ik een klein aandeel heb gehad — toonen aan dat er een plantenleven bestaat buiten de aarde en dat de seizoenen op de planeet Mars elkaar evenals op de aarde afwisselen. ☒ Het is zeer wel mogelijk dat het vereende pogen van astronomie en natuurkunde te eeniger tijd de samenstelling van het atoom aan het licht brengt, waardoor een enorme macht ten dienste van het menschelijk geslacht gesteld wordt. Wij zullen dan misschien in staat zijn dingen tot een hitte te brengen gelijk aan die van de zonne-substantie. In dat geval zullen we een kracht ontwikkelen waarbij vergeleken de energie door kool en water ontstaan, tot niets zou worden gereduceerd. Een enkele gram stof zou miljoenen paardekracht kunnen ontwikkelen en onze eigen eeuw zal den menschen die in die toekomstige periode zullen leven, zoo achterlijk lijken als het tijdperk waarin de menschen in holen leefden. Gezien vanuit het standpunt van de natuurkunde is de astronomie van onschatbare waarde, omdat het de plaats van den mensch in het heelal onthult. Zonder die kennis zouden onze denkbeelden veel van die van nu verschillen. Ik behoef slechts te wijzen op de enorme ontwikkeling der natuur- en scheikunde gedurende de laatste eeuwen. De uitvinding van de telescoop leidde tot zeer belangrijke ontdekkingen, zooals de fasen van Mercurius, Venus en de maan, de satellieten van Jupiter en andere planeten, en de ringen van Saturnus. Daarna kwam de ontdekking van Uranus en nog later die van de kleine lichamen tusschen Mars en Jupiter, Neptunus, een onmetelijk aantal kometen en miljoenen sterren en nevelvlekken. De grenzen der wetenschap breidden zich nog verder uit door toepassing van de fotografie op de astronomie. Steeds meer sterren werden ontdekt, de fotografie heeft ons in staat gesteld ongeveer 2 biljoen sterren aan te wijzen. Zelfs in het zonnestelsel heeft de fotografie ongeveer 1200 kleine planeten en vele kometen ontdekt. ☒ De fotogra-

fie stelde ons tevens in staat een grondige studie van de oppervlakten van de planeten te maken en zij leerde ons omtrent de bergen op de maan en haar kraters, die nu zoo duidelijk op de astronomische kaarten staan aangegeven als de bergen der aarde in de gewone atlanten. We kwamen zeer veel te weten over de oppervlakte van de zon en die van Jupiter, Venus en andere planeten en ten slotte nam Frankrijk het initiatief tot een groote internationale onderneming en wel tot het maken van een fotografische kaart van den hemel. Deze zal spoedig voltooid zijn en de publicatie ervan zal den komenden geslachten een getrouwe vermelding geven van den toestand der hemellichamen zooals die in onzen tijd was. ☒ Te beginnen in de 19de eeuw heeft het spectrum de chemische bestanddeelen en den natuurkundigen toestand onthuld van de zon, de kometen in het zonnestelsel, de sterren en de nevelvlekken. De astronomie is voor een groot deel gebaseerd op spectroscopische waarnemingen en dagelijks worden nog nieuwe ontdekkingen gedaan. Er zijn eenige ontdekkingen die reeds enorme mogelijkheden geopend hebben en men kan met zekerheid veronderstellen dat in den loop der tijden nog andere onze kennis zullen uitbreiden en dat wij den een of anderen dag in staat zullen zijn onze waarnemingen te vervolgen vanuit een punt buiten onze eigen sfeer en verwijderd van de storende toestanden der aardsche atmosfeer. Wij zullen dan verder in de geheimen der natuur kunnen doordringen dan nu en deze toevoeging aan onze wetenschappelijke kennis zal ongetwijfeld grootere vorderingen in onze technische mogelijkheden tengevolge hebben. Wat zou een gewoon mensch van een eeuw geleden gelachen hebben als hem verteld werd dat wij den een of anderen dag zouden weten waaruit de zon en de sterren en de ver verwijderde nevelvlekken bestaan! ☒ In den tegenwoordigen tijd beseffen wij de dwaasheid grenzen te stellen aan de ontwikkeling der wetenschap. Wij lachen zelfs niet wanneer een zoo bekwaam geleerde als M. Esnault—Pelterie ons vertelt dat reizen tusschen de planeten in theorie mogelijk is. Inplaats te lachen gaan wij ertoe over te trachten de theorie in praktijk om te zetten, de moeilijkheden te overwinnen en nader tot den tijd te komen, waarin het bloote oog de lichamen van ons zonnestelsel zal aanschouwen, die door de wetenschap met haar telescopen en spectroscopen ontdekt en bestudeerd werden.

Dr. F. BALDET



DE REUSACHTIGE TELESKOOP OP DEN MOUNT WILSON

De schrik der zee-holen

2) DOOR CHARLES G. D. ROBERTS

DE aanval had zoo ongelooflijk snel plaats gehad en was zoo overweldigend in zijn dierlijke woestheid dat Jan een vreemde weeheid voelde opkomen, die bijna op paniek leek. Toen deed een ontombare woede zijn spieren zwellen; hij scheurde den kerel van zich los en slingerde hem op den grond, achter op zijn nek, met een geweld dat voor goed een einde maakte aan den strijd. Eerst nadat hij alle lichamen nauwkeurig onderzocht en met zijn mes beproefd had, wendde hij zich weer tot den gewonden Laskaar bij den muur. „Dank je, vriend”, zei hij alleen. „Je bent een flinke vechtersbaas. Je bent . . . als hij”, antwoordde de Laskaar zwakjes en wees met zijn hoofd op den dooden Engelschman. „Geef me nog wat arak. Ik zal je iets vertellen. Snel, want 't duurt niet lang meer met me”. Jan bracht hem den drank en hij slikte hem. Toen haalde hij haastig een stuk papier uit een zak die hij in zijn lendendoek verborgen had en vouwde het met trillende vingers open. Jan zag dat het een ruwe schets was met Chineesche inkt gemaakt, waarop Maleische letterteekens stonden. De Laskaar keek om zich heen met wilde oogen, die reeds doffer werden. „Ben je zeker, dat ze allemaal dood zijn?” vroeg hij. „Zeker!” zei Jan, die heel nieuwsgierig werd. „Ze zullen hun best doen je te vermoorden”, vervolgde de stervende. „Zorg dat ze geen kans krijgen. Als je de parels niet uit hun handen houdt, kom ik terug bij je spoken”. „Ik zal zorgen dat ze mij niet vermoorden en ik zal er voor zorgen, dat zij de parels niet krijgen, als dat is waar 't om gaat. Haal je daar geen zorg over aan”, antwoordde Jan vol vertrouwen en stak zijn groote hand uit naar het papier, dat blijkbaar zoo kostbaar was, dat menschen er hun leven voor opofferden. De man stak het hem toe met een tastende beweging, ofschoon zijn oogen wijd open stonden. „Dat zal je toonen waar het wrak ligt, in zeven of acht vadem water, vlak bij het strand. De parels zijn in de dekhut. Hij heeft ze er bewaard. De stoomboot lag op een klip en viel uit elkaar en wij kwamen er bij juist toen de booten in zee gingen. We hebben ze allemaal naar den kelder gestuurd en de parels bemachtigd. En den volgenden nacht, bij een storm, werd onze boot op de rotsen geworpen door een strooming die wij niet kenden. Slechts vijf van onze mannen bereikten het land, want dien nacht zwommen er veel haaien en „Killers”¹⁾ rond. Hij en ik waren de eenigen die genoeg hersens hadden om die kaart te maken”. Toen zonk de stervende zeeroover — want als zoodanig had hij zich zelf bestempeld — voorover met zijn gezicht op de knieën. Met een laatste geweldige wils-inspanning hief hij het hoofd weer op en keek Jan Laurvik met woeste oogen aan. „Zorg dat dit hondengebroed ze niet krijgt, of ik kom terug en worg je in je slaap”, hijgde hij en stak plotseling een magere vinger uit naar den Noor. Toen sperde hij zijn zwarte oogen wijd open; er kwam een oogenblik een vreemde roode gloed in, die snel verdoofde. Met een zucht viel hij omver, dood, en zijn hoofd kwam te rusten op de voeten van den dooden Engelschman.

II

Jan Laurvik keek op de slappe gestalte neer met een soort van grimmige toegeeflijkheid. „Hij had moed en hij

1) „Killers” of „Killer Whales”, naam voor de moorddadigste soort van walvissen; vandaar hun naam (letterl. „Moordenaars”); lat. *Orca gladiator*.

hield van zijn kameraad, al was hij ook een bloeddorstige zeeroover!” mompelde hij. Met het papier klein opgevouwen en verborgen in zijn groote hand, keek hij weer naar de deur om te zien of een der schavuiten terug kwam. Op dit punt gerustgesteld, onderzocht hij nogmaals de dooden op den vloer om er zeker van te zijn dat ze allemaal zoo dood waren als ze leken. Toen ging hij het kostbare papier bestudeeren, dat voor zijn verbeelding allerlei betooverende beelden deed oprijzen. Hij wist dat de vlugge booten die de opbrengst der parelvisserij vervoeren steeds scherp beloed werden door de zeeschuimers, maar dat ze zoo zwaar bewapend waren, dat ze voor aanvallen waren gevrijwaard. Echter was de kans voor de zeeroovers schoon in geval van schipbreuk. Jan wist dat het verhaal dat hij gehoord had niet onwaarschijnlijk was. De kaart bleek schetsmatig, maar heel begrijpelijk te zijn. Ze toonde een deel van de Oostkust van Java, dat Jan kende; maar de plaats waar de jonk was gezonken, lag op een punt dat voorbijgaande schepen altijd een eind uit den weg bleven. Het was een

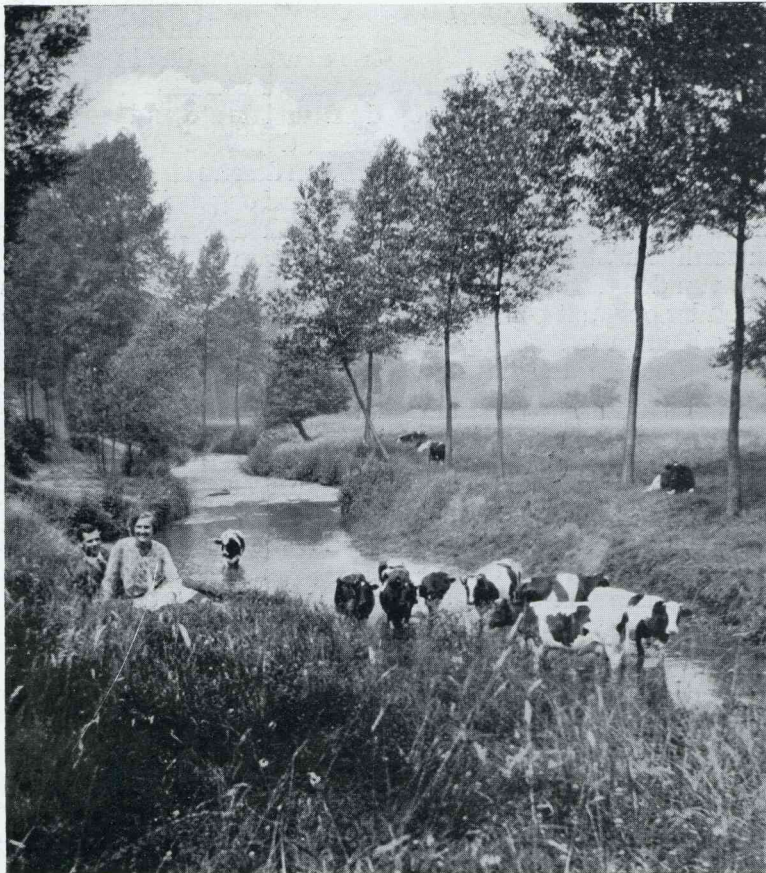


Foto A. v. d. Toorn

DE GEUL BIJ VALKENBURG

(In den fotowedstrijd met een eersten prijs bekroond)

plaats van verraderlijke klippen, van een steil opstijgende, onherbergzame, onbewoonde kust en van heftige stroomingen, die telkens van richting veranderden. Des te beter, dacht Jan, voor zijn onderzoekingen als ten minste de roovers-jonk beleefd genoeg was geweest niet te zinken in water dat zoo diep was, dat een duiker er niet in kon werken. Desteminder gevaar om gestoord te worden. Jan stond op het punt weg te ijlen uit deze gruwelijke omgeving, die ieder oogenblik kon veranderen in een tooneel van heftige voorvallen en groote moeilijkheden, toen hem een nieuwe gedachte te binnen schoot. Al de ellende was voortgesproten uit dat stukje papier. De schavuiten die gevlucht waren zouden ongetwijfeld zoodra zij er den moed toe hadden, terug komen, om er naar te zoeken. Als ze bemerkten dat het verdwenen was, zouden zij begrijpen dat hij het had; en zij zouden niet rusten voor ze zijn spoor gevonden hadden. Hij voelde niets voor de waakzame slape-

peloosheid, waartoe dit hem zou nopen. Evenmin voelde hij iets voor de groote, gewapende expeditie die hij zou moeten organiseeren als hij de parels ging zoeken. Hij begreep dat het eenige dat hij vinden zou, vermoedelijk den dood zou zijn. Terwijl hij rondkeek naar een weg uit dit dilemma, viel zijn oog op een fleschje Chineesche inkt waarin het dunne penseel stak, dat de Oosterlingen gebruiken om te schrijven. Dadelijk begreep hij hoe hij hiervan een goed gebruik kon maken. De oogenblikken werden langzamerhand zelf parels van kostbaarheid, maar toch greep hij vlug het penseel en maakte een goede copie van de kaart op den achterkant van een brief die hij in zijn zak had. Toen maakte hij een geringe, zorgvuldig uitgevoerde verandering in het origineel, waardoor de positie van het wrak werd aangegeven als liggende in een diepen inham ongeveer vijftig mijlen ten Oosten van de plek waar het inderdaad lag. Nadat hij dit gedaan had op een wijze, die zelfs zijn kritisch oog bevredigde, verborg hij de kaart weer in den gordel van den dooden zeeschuimer en maakte zoo gauw mogelijk dat hij weg kwam. Eerst toen hij zich weer in de Europeesche wijk bevond, voelde hij zich veilig. Weer te midden zijner blanke broederen waar hij een welbekende persoonlijkheid was en aangeschreven stond als de beste duiker van den Archipel, wist hij dat niemand zou vermoeden dat hij iets te maken had met een vechtpartij van dronken Laskaren en zeeroovers.

(Wordt vervolgd)